

Warszawa, 11 kwietnia 2024 r.

BEOS-WP-515/24

Pan Poseł
Rafał Bochenek
Przewodniczący Komisji
do Spraw Petycji

Opinia prawna
na temat petycji nr BKSP-155-X-66/23
w sprawie podjęcia inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do uzupełnienia
przesłanek nieważności postępowania cywilnego

I. Treść i cel petycji

Petycja została wniesiona w interesie publicznym na podstawie art. 2 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach¹. W petycji postuluje się podjęcie inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do uzupełnienia art. 379 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego² przez dodanie trzech przesłanek nieważności postępowania: „7) jeżeli powód nie ujawnił intencji wskazaniem przyczyn konfliktu/zdarzenia, podmiotu chronionego, wartości chronionej, celu i sposobu realizacji celu; 8) jeżeli sąd nie zarządził negocjacji stron w zakresie jak w p. 7, mimo wniosku strony; 9) jeżeli zakończenie postępowania nie zostało poprzedzone ogłoszeniem sentencji w zakresie jak w p. 7 i wskazaniem czasu jej ważności.”

Składający petycję wskazał, że jej celem jest: „ochrona rodziny w postępowaniu sądowym”. W ocenie autora petycji sądy są obecnie: „otwarte na agresję procesową (...) i rozbijanie rodziny”, a zamknięte na: „negocjacje, jawność intencji” i wartości chronione. Autor uważa, że złożona propozycja przyczyni się do naprawy systemu sądownictwa. Składający petycję dąży do tego, aby każde orzeczenie („akta

¹ T.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 870; dalej ustawa o petycjach.

² T.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1550, 1429, 1606, 1615, 1667, 1860, 2760; dalej KPC.

zarządzania ludzkimi losami”) było poprzedzone podaniem powodów rozstrzygnięcia („ujawnieniem intencji”), co umożliwiłoby kontrolę społeczną, zmotywowało strony i rodzinę do rozmowy³.

Do petycji dołączono pismo z 30 maja 2014 r. z Ministerstwa Sprawiedliwości (Departamentu Prawa Cywilnego). Zapoznanie się z jego treścią umożliwia odczytanie intencji autora petycji. W piśmie z Ministerstwa Sprawiedliwości autorowi petycji m.in. zwrócono uwagę, że to na stronie powodowej, jako inicjującej postępowanie cywilne, ciąży obowiązek precyzyjnego określenia istoty sprawy, a brak realizacji tego obowiązku uniemożliwia nadanie sprawie biegu. Jest to istotne, ponieważ autor petycji domaga się nieważności postępowania w razie niedochowania warunków formalnych pozwu.

II. Czy petycja mieści się w zakresie zadań i kompetencji adresata petycji (art. 2 ust. 3 ustawy o petycjach)?

Petycja będąca przedmiotem opinii obejmuje żądanie zmiany przepisów prawa o randze ustawy. Zgodnie z art. 95 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁴ władzę ustawodawczą w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sejm i Senat. Stosownie do art. 118 ust. 1 Konstytucji RP inicjatywa ustawodawcza przysługuje m.in. posłom. Artykuł 32 ust. 2 Regulaminu Sejmu z dnia 30 lipca 1992 r.⁵ w związku z art. 112 Konstytucji RP precyzuje, że poselskie projekty ustaw mogą być wnoszone przez komisje sejmowe lub grupę co najmniej 15 posłów podpisujących projekt.

Uwzględniając powyższe należy uznać, że petycja mieści się w zakresie zadań i kompetencji Sejmu.

---

³ W petycji wskazano również propozycję „narzędzi kontrolnych” nad wdrożeniem proponowanej regulacji, do których zaliczono udział ławników, którzy mieliby głosować nad rozstrzygnięciem w oparciu o podane przez składającego petycję kryteria. Biorąc pod uwagę cel petycji, odwołanie się do udziału ławników w sprawie, można przypuszczać, że petycja złożona została na podstawie doświadczeń jej autora w sprawie o rozwód.

⁴ Dz. U. 1997 r., nr 78 poz. 483; dalej Konstytucja RP.

⁵ M.P. 2022 r. poz. 723; dalej Regulamin Sejmu.

III. Wymogi formalne (art. 4 ust. 1 i 2 ustawy o petycjach)

Petycja spełnia wymogi formalne określone w art. 4 ust. 1 i 2 ustawy o petycjach.

Autor petycji nie wyraził zgody na ujawnienie na stronie internetowej podmiotu rozpatrującego petycję danych osobowych podmiotu wnoszącego petycję.

IV. Kwestie, które ekspert uznaje za istotne w związku z petycją

Zgodnie z art. 379 KPC nieważność postępowania zachodzi:

- 1) jeżeli droga sądowa była niedopuszczalna;
- 2) jeżeli strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej, organu powołanego do jej reprezentowania lub przedstawiciela ustawowego, albo gdy pełnomocnik strony nie był należycie umocowany;
- 3) jeżeli o to samo roszczenie między tymi samymi stronami toczy się sprawa wcześniej wszczęta albo jeżeli sprawa taka została już prawomocnie osądzona;
- 4) jeżeli skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa albo jeżeli w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy;
- 5) jeżeli strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw;
- 6) jeżeli sąd rejonowy orzekł w sprawie, w której sąd okręgowy jest właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu.

Kodeks postępowania cywilnego nie określa pojęcia „nieważność postępowania”, lecz jedynie w sposób wyczerpujący wymienia przyczyny powodujące tę nieważność (por. także art. 1099 KPC). Inaczej ujmując, katalog przyczyn nieważności postępowania jest zamknięty.

Przyczyny nieważności postępowania, wyliczone w art. 379 KPC, dzielą się na dwie grupy. Pierwsza to wypadki rozpoznania sprawy mimo braku przesłanek procesowych (lub istnienia tzw. przeszkód procesowych), gdy pozew podlega odrzuceniu stosownie do art. 199 KPC. Są to przyczyny wyliczone w pkt 1–3 (a także brak jurysdykcji krajowej wskazany w art. 1099 KPC). Drugą grupę stanowią poważne i rażące wadliwości postępowania przed sądem I instancji, wskazane w pkt 4–6, które są skutkiem uchybień ze strony sądu. Rozróżnienie to ma istotne znaczenie, jeśli

chodzi o skutki, jakie powoduje nieważność postępowania w poszczególnych wypadkach⁶.

Należy odnotować, że nieważność postępowania jest przyczyną odwoławczą, której skutek jest najdalej idący w postępowaniu, bowiem jest nim uchylenie orzeczenia. Nieważność postępowania tym różni się od innych uchybień procesowych, że stanowi ona samoistną podstawę zaskarżenia. Skarżący orzeczenie nie musi wykazywać związku przyczynowo-skutkowego między uchybieniem procesowym powodującym nieważność postępowania a wynikiem sprawy. Dla stwierdzenia nieważności bez znaczenia jest zarówno kwestia wpływu tych uchybień na wynik sprawy, jak i okoliczność, czy strona wiedziała o błędach sądu i czy mogła je wytknąć przed sądem I instancji⁷.

Biorąc pod uwagę, że nieważność postępowania obejmuje uchybienia procesowe o „dużym ciężarze gatunkowym” i kierując się celem zachowania odpowiedniego standardu procesowego orzeczenia sądowego, ustawodawca przyjął, że uchybienia te powinny być uwzględniane przez sąd z urzędu.

Składający petycję proponuje, aby uzupełnić katalog przyczyn nieważności postępowania o 3 sytuacje.

Pierwszą, w której powód: „nie ujawniłby przyczyn konfliktu/zdarzenia, podmiotu chronionego, wartości chronionej, celu i sposobu realizacji celu”.

Drugą, jeżeli sąd „nie zarządził negocjacji” stron mimo wniosku strony.

Trzecią, jeżeli zakończenie postępowania nie zostało poprzedzone: „ogłoszeniem sentencji i wskazaniem czasu jej ważności”.

Odnosząc się do propozycji pierwszej i biorąc pod uwagę treść odpowiedzi z Ministerstwa Sprawiedliwości dołączonej do petycji, należy założyć, że składający petycję domaga się, aby podstawą stwierdzenia nieważności postępowania było niedochowanie warunków formalnych pozwu w zakresie niepodania danych powoda, nieokreślenia roszczenia, okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie i sposobu ochrony. Ta propozycja nie zasługuje na uwzględnienie wobec tego, że

---

⁶ T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze*, red. J. Gudowski, K. Weitz, T. Ereciński, Warszawa 2016, art. 379, LEX.

⁷ A. Łazarska, K. Górski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶. Tom I*, red. T. Szanciło, Warszawa 2023, art. 379, Legalis.

obecnie skutki braków formalnych pozwu⁸ reguluje art. 130 KPC⁹. Trzeba też zauważyć, że: „nie ujawnienie przyczyn konfliktu/zdarzenia, podmiotu chronionego, wartości chronionej, celu i sposobu realizacji celu” uniemożliwia wydanie orzeczenia, stąd trudno sobie wyobrazić, by w takiej sytuacji zapadło rozstrzygnięcie. Skoro zaś rozstrzygnięcie nie zostanie wydane, nie sposób mówić o nieważności postępowania.

Odnosząc się do propozycji, aby nieważność postępowania zachodziła wówczas, gdy sąd „nie zarządzi negocjacji”, trzeba założyć, że autor petycji miał na myśli skierowanie stron do mediacji (Kodeks postępowania cywilnego nie posługuje się bowiem pojęciem „negocjacji”). Biorąc zaś pod uwagę, że obecnie mediacje są

---

⁸ Zob. art. 126 KPC i art. 187 KPC.

⁹ Zgodnie z art. 130 KPC:

„§ 1. Jeżeli pismo procesowe nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych lub jeżeli od pisma nie uiszczono należnej opłaty, przewodniczący wzywa stronę, pod rygorem zwrócenia pisma, do poprawienia, uzupełnienia lub opłacenia go w terminie tygodniowym. Mylne oznaczenie pisma procesowego lub inne oczywiste niedokładności nie stanowią przeszkody do nadania pismu biegu i rozpoznania go w trybie właściwym.

§ 1¹. Jeżeli pismo wniosła osoba zamieszkała lub mająca siedzibę za granicą, która nie ma w kraju przedstawiciela, przewodniczący wyznacza termin do poprawienia lub uzupełnienia pisma albo uiszczenia opłaty nie krótszy niż miesiąc, przy czym gdyby doręczenie wezwania miało mieć miejsce poza terytorium Unii Europejskiej, oznacza się termin nie krótszy niż trzy miesiące.

§ 2. Po bezskutecznym upływie terminu przewodniczący zwraca pismo stronie. Pismo zwrócone nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego do sądu.

§ 3. Pismo poprawione lub uzupełnione w terminie wywołuje skutki od chwili jego wniesienia.

§ 4. Zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pozwu doręcza się tylko powodowi.

§ 5. Pisma procesowe sporządzone z naruszeniem art. 871 podlegają zwrotowi bez wzywania do usunięcia braków, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 6. Jeżeli przepis szczególny przewiduje, że pismo może być wniesione wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, pismo wnosi się wraz z opłatą. Pismo wniesione bez opłaty nie wywołuje skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu, o czym sąd poucza wnoszącego pismo. W razie jednoczesnego wniesienia za pośrednictwem systemu teleinformatycznego więcej niż jednego pisma podlegającego opłacie żadne z tych pism nie wywołuje skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu, jeżeli nie uiszczono opłaty w wysokości sumy opłat należnych od wszystkich pism.

§ 7. W przypadku wniesienia pisma podlegającego opłacie z naruszeniem § 6 przewodniczący zawiadamia wnoszącego pismo o bezskuteczności czynności.

§ 8. Przepisów § 6 i 7 nie stosuje się, jeżeli wnoszący pismo jest zwolniony z mocy prawa od kosztów sądowych w zakresie opłaty sądowej należnej od tego pisma, a także w razie zwolnienia od tych kosztów przyznanego przez sąd lub w razie zgłoszenia wniosku o takie zwolnienie.”.

dobrowolne¹⁰ również i tej propozycji autora nie sposób uwzględnić¹¹. Brak wyrażenia zgody na mediację, nie może powodować nieważności postępowania¹².

Trzecia z propozycji także nie zasługuje na uwzględnienie. Trzeba zauważyć, że obecnie powody rozstrzygnięcia podawane są po ogłoszeniu wyroku. Zgodnie z art. 326 § 3 KPC ogłoszenia wyroku dokonuje się przez odczytanie sentencji. Po ogłoszeniu wyroku przewodniczący lub sędzia sprawozdawca podaje ustnie zasadnicze powody rozstrzygnięcia¹³ albo wygłasza uzasadnienie, może jednak tego zaniechać, jeżeli sprawa była rozpoznawana przy drzwiach zamkniętych.

Ponadto zgodnie z art. 156¹ § 1 KPC w miarę potrzeby na posiedzeniu przewodniczący może pouczyć strony o prawdopodobnym wyniku sprawy w świetle zgłoszonych do tej chwili twierdzeń i dowodów. Jak wynika z art. 156¹ § 2 KPC pouczenie, o którym mowa w § 1, może obejmować w szczególności wyrażenie poglądu co do:

- 1) wykładni przepisów prawa mogących znaleźć zastosowanie w sprawie;
- 2) faktów, które na danym etapie sprawy mogą zostać uznane za bezsporne lub dostatecznie wykazane.

---

¹⁰ Zgodnie z art. 183¹ § 1 KPC mediacja jest dobrowolna. Zakładając, że autor petycji zgłosił propozycję zmiany przepisu w oparciu o swoje doświadczenia ze sprawy o rozwód, warto też odnotować, że zgodnie z art. 436 KPC: „§ 1. Jeżeli istnieją widoki na utrzymanie małżeństwa, sąd może skierować strony do mediacji. Skierowanie to jest możliwe także wtedy, gdy postępowanie zostało zawieszono. § 2. Przepisy o mediacji stosuje się odpowiednio, z tym że przedmiotem mediacji może być także pojednanie małżonków. § 3.(uchylony) § 4. Jeżeli strony nie uzgodniły osoby mediatora, sąd kieruje je do stałego mediatora posiadającego wiedzę teoretyczną, w szczególności posiadającego wykształcenie z zakresu psychologii, pedagogiki, socjologii lub prawa oraz umiejętności praktyczne w zakresie prowadzenia mediacji w sprawach rodzinnych.”. Mediacja jest dobrowolna, co oznacza, że strona nie ma obowiązku uczestniczenia w niej niezależnie od jej formy. Strona nie ma więc obowiązku zawierania umowy o mediację ani przystępowania do niej na skutek wniosku złożonego przez drugą stronę albo na skutek postanowienia wydanego przez sąd. Co więcej, nawet gdy strona uprzednio wyraziła zgodę na mediację, może ją w każdej chwili cofnąć bez podania przyczyny. Tak E. Stefańska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Art. 1-477*¹⁶, red. M. Manowska, Warszawa 2022, art. 183¹, LEX.

¹¹ Zob. m.in. art. 10 KPC, art. 183¹ KPC i n.

¹² Warto jednak odnotować, że w literaturze istnieją poglądy zgodnie z którymi mediacja w sprawach o rozwód powinna być obligatoryjna. Podaje się np., że: „W sprawach rozwodowych powinna istnieć możliwość nałożenia na strony obowiązku podjęcia mediacji odnośnie do rozwiązania istotnych spraw na czas po orzeczeniu rozwodu, a zwłaszcza tych, które dotyczą zabezpieczenia losu dzieci.”. Tak M. Andrzejewski, *O potrzebie zmian w polskim prawie rozwodowym*, SP 2016, nr 3, s. 119.

¹³ Podanie ustnych motywów to przedstawienie bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku związanej argumentacji, która legła u podstaw wydania określonego rozstrzygnięcia. Tak. O.M. Piaskowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505(39). Tom I*, red. O.M. Piaskowska, Warszawa 2024, art. 326, LEX.

V. Wnioski

Złożona petycja jest w dużej mierze niejasna. Nawet jednak podejmując próbę jej odkodowania, należy przyjąć, że uwzględnienie propozycji zawartych w petycji nie zasługuje na poparcie. Wobec powyższego rekomenduje się na podstawie art. 126c ust. 3 pkt 5 Regulaminu Sejmu nieuwzględnienie przez Komisję żądania będącego przedmiotem petycji.

Autor:

dr Daniela Wybrańczyk
Ekspert ds. legislacji
w Biurze Ekspertyz
i Oceny Skutków Regulacji

Akceptował:
Wicedyrektor Biura Ekspertyz
i Oceny Skutków Regulacji

Piotr Chybalski

*Deskryptory bazy REX: petycja, postępowanie cywilne.
Weryfikacja: A. Tomaszewska.*